

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΣΤΗΝ ΑΖΟΦΙΚΗ (18ος–19^{ος} αι.) – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΓΚΑΝΡΟΓΚ

του Κωνσταντίνου Ν. Θώδη, συγγραφέα – σύγχρονου ιστορικού ερευνητή

Το Ταγκανρόγκ βρίσκεται στην άκρη του βόρειου τμήματος του πρώην αρχαιοελληνικού Βασιλείου του Πόντου. Με βάση τις περιγραφές 3 μεγάλων Ελλήνων ιστορικών και γεωγράφων, του Ηροδότου, του Ξενοφώντος και του Στράβωνα σχετικά με την τοποθεσία και τη χρονολογία, αυτές συμπίπτουν με την ύπαρξη αποικίας της Μιλήτου στην περιοχή που έφερε την ονομασία Κρεμνές [1]. Η ακριβής θέση του λιμένος των Κρεμνών στο ακρωτήριο του όρμου του Ταγκανρόγκ ήταν η περιοχή που βρίσκεται σήμερα η ηλιόλουστη παραλία και η παραλία της περιοχής Πουσκίνσκυ [2]. Η ακμή της Μιλήτου, αποικίας των Ελλήνων στη Μικρά Ασία και ισχυρού μέλους της Ιωνικής Ομοσπονδίας σχετίζεται με τον 5^ο αι. και των Κρεμνών από τον 7^ο έως τον 5^ο αι. π. Χ. [3]. Το 1927 η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως 1 μαρμάρινο βάθρο με ελληνική επιγραφή και μεγάλο δοχείο ελληνικής προέλευσης, που χρονολογούνται μεταξύ του 9^{ου} και του 10^{ου} αι. μ. Χ. Από αυτό το γεγονός είναι φανερό ότι η ελληνική κουλτούρα δεν αποσχίστηκε και δεν εξασθένησε, αλλά συνεχίστηκε πολλούς αιώνες μετά την ρωμαϊκή κατάκτηση και την διάλυση του Βασιλείου του Πόντου. Η παρουσία των Ελλήνων στην περιοχή της Αζοφικής στην αρχαιότητα και η εγκατάστασή τους στο Ταγκανρόγκ τον 18^ο και 19^ο αι. σηματοδοτεί ένα και μόνο σκοπό : Το ότι οι Έλληνες, με την πρόσκληση στην περιοχή του Αζόφ της Μεγάλης Αικατερίνης Β', ήταν οι απόγονοι των Ιώνων και μετέπειτα Ποντίων που έζησαν στη Μικρά Ασία και μετά τους διωγμούς των Τούρκων στο Αιγαίο και την Κρήτη κατέφυγαν στα εδάφη της Νέας Ρωσίας. Γι αυτό, υπάρχει και επιβεβαίωση : Οι Έλληνες κατά τη διάρκεια 400 χρόνων σκλαβιάς κάτω από τον τουρκικό ζυγό και την κατοχή διατήρησαν τη γλώσσα και τη χριστιανική πίστη τους ως κρυπτοχριστιανοί.

Η ιστορία του δεύτερου ελληνικού αποικισμού στο ακρωτήριο του Ταγκανρόγκ και στη χερσόνησο Μιούντα αρχίζει με τον ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1769 - 1774. Οι Έλληνες επλήγησαν σε ξηρά και θάλασσα. Την αποκατάσταση των αποίκων από την Ελλάδα στα εδάφη της νότιας Ρωσίας η Μεγάλη Αικατερίνη τη θεωρούσε λογική και αναγκαία [4]. Ο ιστορικός Π.Π. Φιλέβσκυ έγραψε : «Στο Ταγκανρόγκ εγκαταστάθηκαν κατά προτεραιότητα οι στρατιωτικοί και οι πιο εύποροι, οι οποίοι μπορούσαν να τακτοποιηθούν σε εμπορική απασχόληση...[5]». Ο αριθμός των Ελλήνων εμπόρων του Ταγκανρόγκ υπερείχε κατά 2 φορές του αριθμού των Ρώσων. Οι οικογένειες Ράλλη, Μουσούρη, Σκαραμανγκά, Ροδοκανάκη, Μπεναρδάκη κ.ά. κρατούσαν στα χέρια τους όλο το διεθνές εμπόριο [6]. Δεν είναι καθόλου υπερβολή ότι ο πατέρας του μεγάλου

Ρώσου ποιητή Αντόν Τσέχοβ, Πάβελ, αποφάσισε να στείλει τους 2 μεγάλους γιους του να φοιτήσουν στο Ελληνικό Σχολείο. Στο Ταγκανρόγκ έζησαν ο Μαυροκορδάτος, ο Βούλγαρης, ο Κομνηνός, ο Παλαιολόγος κ.ά. Οι άποικοι έδωσαν στην πόλη την ουσία, την τελειότητα και τη μορφή. Επίσης, ο Παουστόβσκυ, κάτοικος της πόλης και διανοούμενος, έγραψε στις αρχές του 20ού αι. : «Στο Ταγκανρόγκ μεταφέρθηκε η κουλτούρα των νησιών του Αιγαίου και γενικά διαμορφώθηκε εδώ ένα εξαιρετικό μείγμα της Ελλάδας, της Ιταλίας και της στέπας του Ζαπορόζε [7]». Για τους Έλληνες μετανάστες στο Ταγκανρόγκ ο φρούραρχος Ντεζεντέρας ίδρυσε 2 οδούς : Την Γκρέτσεσκαγια και την Μάλο - Γκρέτσεσκαγια, οι οποίες περιελάμβαναν ένα ολόκληρο οικοδομικό τετράγωνο[8]. Το 1781 εδώ λειτούργησε η πρώτη ελληνορθόδοξη εκκλησία των Αγίων Ισαποστόλων Κωνσταντίνου και Ελένης [9]. Οι Έλληνες στρατιωτικοί εγκαταστάθηκαν κοντά στον ποταμό Μουόντα και δίπλα στο κάστρο Πάβλοβσκυ. Σύμφωνα με το Διάταγμα του Γκριγκόρι Πατιόμκιν εκεί συστάθηκαν 2 λόχοι Ελλήνων στρατιωτικών, εκ των οποίων σχηματίστηκε στη συνέχεια ένα ελληνικό τάγμα, διοικητής του οποίου ορίστηκε ο Αντώνης Δημητριάδης και πρωτοκαπετάνιος ο Δημήτριος Αλφεράκης. Αυτή η περιοχή της πόλης, ως σήμερα φέρει την παλαιά ιστορική ονομασία των 2 ελληνικών λόχων [10]. Οι Έλληνες ευγενείς και ιδιοκτήτες γης εγκαταστάθηκαν στην περιοχή που οριζόταν ανάμεσα από το λιμάνι του Μουόντα, συγκεκριμένα από την παραλία μέχρι τους ποταμούς Σαμπέκ και Κάμενκι. Εκεί εγκαταστάθηκαν οι οικογένειες : Αλφεράκη, Χουλιάρα, Ασλάνη, Καραγιάννη, Γεροδόματου, Παλαμά, Σταθά κ.ά. Το 1781 δημιουργήθηκε το Ελληνικό Εμπορικό Επιμελητήριο, πρόεδρος του οποίου ήταν με εκλογή ο Ι.Μ. Ρουσσέτης. Αυτός ήταν μέχρι εκείνη τη χρονική στιγμή ο πρώτος Κοινός Οργανισμός μετά τη διενέργεια εκλογών ανάμεσα στα μέλη του. Στις 20 Ιουλίου 1784 το Εμπορικό Τμήμα μετασχηματίστηκε σε Ελληνικό Μαγκιστράτο [11]. Στις αρχές του 19ου αι. το 1/3 του πληθυσμού της πόλης ήταν Έλληνες. Σε διαφορετική χρονική περίοδο την Αρχή της Δημοτικής Διοίκησης ανέλαβαν οι Έλληνες Σ. Βαλιάνος, Κ. Φώτης, Α. Αλφεράκης και Π. Ιορντάνοβ. Οι Έλληνες έπαιρναν ενεργό μέρος στην οικονομική ανάπτυξη επιδεικνύοντας παράλληλα πλούσια ευεργετική δραστηριότητα [12]. Στην ιστορία του Ταγκανρόγκ έμεινε το όνομα του ήρωα Ι.Α. Βαρβάκη που χρηματοδότησε την ανέγερση του ελληνικού μοναστηριού και ίδρυσε το πρώτο Δημοτικό Νοσοκομείο και το Ορφανοτροφείο [13]. Ο Γ.Δεπάλδος διέθεσε σημαντικό ποσό για το χτίσιμο της «Σκάλας των Βράχων» και τη δημιουργία του «Οίκου του απόμαχου Ναύτη [14]». Γενικά υπήρχαν ελληνικές εκκλησίες, σχολεία, θεατρικοί θίασοι και πολλά μονόπρακτα στην ελληνική γλώσσα. Μεταξύ των Ελλήνων υπήρχαν ταλαντούχοι μουσικοί, ζωγράφοι, ποιητές, επιστήμονες [15] κλπ. Ο ποιητής Ν.Σέρμπινα, εγγονός Ελληνίδας, ονόμασε τον εαυτό του «Έλληνας του Ταγκανρόγκ»[16]». Μεγάλο ρόλο στη μουσική ζωή της πόλης έπαιξε η ελληνική οικογένεια Αυγερινού. Ο παππούς έγραφε βυζαντινή μουσική και έφελνε στη χορωδία του ναού Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης. Ο εγγονός Νικολάι ήταν γνωστός βιολιστής και πρώτος διευθυντής του Μουσικού Τεχνικού Σχολείου στο Ροστώβ [17]. Ο αδελφός

του Α.Ν. Αλφεράκη, Σεργκέι, ήταν γνωστός επιστήμονας στον τομέα της Ορνιθολογίας και Ζωολογίας, μέλος της Ρωσικής Αυτοκρατορικής Γεωγραφικής Ένωσης [18]. Ο Ν.Μ. Συνόδη-Ποπόβ πασίγνωστος ζωγράφος με πολλές εκθέσεις στο Παρίσι στις αρχές του 20ού αι. [19]. Οι Έλληνες διατηρούσαν ιταλική όπερα και συμφωνική ορχήστρα, την οποία διηύθυνε ο φημισμένος συνθέτης Β.Ι. Σουκ. Πολλά, επίσης, προσέφερε στα μουσικά δρώμενα της πόλης και η οικογένεια των Ιταλών ευγενών Μόλλα. Ο Γκαετάνο Μόλλα ήταν προσκεκλημένος της Εταιρείας Προστασίας των Τεχνών και των Γραμμάτων. Ήταν διευθυντής ορχήστρας στη La scala του Μιλάνο. Μετά την παράσταση που έδωσε στο Ταγκανρόγκ παρέμεινε και έζησε για πάντα εδώ [20]. Το ελληνικό δράμα «Νέος Μαινάνδρος» υπό τη διεύθυνση του Ν. Παρασκευόπουλο στη σκηνή του θεάτρου Ταγκανρόγκ παρουσίασε αρχαίο δράμα σε αυθεντική γλώσσα για πρώτη φορά [21]. Ο Πάβελ Φιόντοροβιτς Ιορντάνοβ, γιατρός, έγινε μέλος της Δημοτικής Διοίκησης. Το 1909 έγινε μέλος του Συμβουλίου Εμπορίου και Βιομηχανίας στην Αγία Πετρούπολη και το 1912 μέλος του Κρατικού Συμβουλίου [22]. Ο Α.Ι. Κουϊντζή από το 1860 μέχρι το 1865 εργάστηκε στο μοντάζ φωτογραφίας στο γνωστό φωτο-ατελιέ του Σ.Σ. Ισάκοβιτς. Γνωστό, επίσης, στο Ταγκανρόγκ ήταν το ελληνικό φωτο-ατελιέ του Ι. Αντωνόπουλο.

Στις αρχές του 19ου αι. στο Ταγκανρόγκ έζησαν οι απόγονοι της βυζαντινής αυτοκρατορικής Δυναστείας των Κομνηνών [23]. Αυτοί έγιναν συγγενείς με τα παιδιά του Ιβάν Αντρέγιεβιτς Βαρβάκη, μυθικού ήρωα της Ελλάδας και ευεργέτη του Ταγκανρόγκ. Ο Ιβάν Αντρέγιεβιτς Βαρβάκης γεννήθηκε το 1732 στα Ψαρά. Το 1770 προσέφερε τις υπηρεσίες του στο ρωσικό ναυτικό. Πήρε μέρος στον πρώτο ρωσο - τουρκικό πόλεμο του 1769 - 1774. Για τη συμμετοχή του αυτή χορηγήθηκε σ' αυτόν και τα παιδιά του πολύ αργότερα, το 1820, ο βαθμός του ευγενή. Η κόρη του Μαρία ήταν πρώην σύζυγος του Νικόλαου Κομνηνού. Τα υπόλοιπα παιδιά ήταν ο Ιβάν, ο Ίγκορ, ο Αντρέι, ο Μάρκ και ο Κοσμά. Το γένος Βαρβάκη είναι εγγεγραμμένο στο 2ο μέρος του βιβλίου μητρώου γέννησης του Κυβερνείου Εκατερίνοσλαβ [24]. Ο Ιβάν Αντρέγιεβιτς ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας και πήρε ενεργό μέρος στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων. Σε ηλικία 35 ετών ήταν φημισμένος πειρατής και θαλασσόλυκος για το κεφάλι του οποίου ο σουλτάνος προσέφερε χιλιάδες πιάστρα. Το 1770 ο Βαρβάκης τέθηκε στην υπηρεσία της ρούσικης αρμάδας υπό τη διοίκηση του ναυάρχου Γ. Σβυρίντοβ και πήρε μέρος στις επιχειρήσεις στο Αιγαίο. Διακρίθηκε ιδιαίτερα στη ναυμαχία του Τσεσμέ στις 26 Ιουνίου 1770. Ο Ιωάννης Βαρβάκης δώρισε για τη λειτουργία του Νοσοκομείου του Ταγκανρόγκ - σήμερα 2ο Νοσοκομείο - ένα εξοχικό αγρόκτημα, ένα σπίτι, ένα οικόπεδο και μεγάλο χρηματικό ποσό για τη συντήρησή του [25]. Ο συγγραφέας Β.Α. Σλεπτσόβ, που ζούσε στην πόλη γράφει τις εντυπώσεις του : «...Ταγκανρόγκ. Ελληνικό βασίλειο. Λίγο μοιάζει με το Κίεβο. Μόνο... εδώ Έλληνες. Όλοι Έλληνες. Διανομείς, ιερείς, δάσκαλοι, κρατικοί υπάλληλοι, καλλιτέχνες- Έλληνες. Οι επιγραφές ελληνικές. Και στη σειρά, ότι ήξερα από μια ελληνική φράση : εμπορική

τράπεζα. Είναι τράπεζα. Μου αρέσει... [26]». Για την ικανοποίηση των πνευματικών σκοπών της ελληνικής παροικίας, έφτασε εδώ ο ιερομόναχος Γεράσιμος Μπελούτ. Σ' αυτόν επέτρεψαν να λειτουργεί στην εκκλησία Τρόιτσκαγια. Σε αυτή την εκκλησία βαφτίστηκε ο μετέπειτα δήμαρχος της πόλης Π.Φ. Ιορντάνοβ, ενώ εδώ έκαναν τους γάμους τους και βάφτισαν τα παιδιά τους η οικογένεια του Γεράσιμου Δεπάλδου [27]. Αργότερα, οι Έλληνες έχτισαν τη δική τους εκκλησία που χρονολογείται στα 1781 και αφιερώθηκε στους Αγίους Κωνσταντίνο και Ελένη. Η εκκλησία ήταν ξύλινη και βρισκόταν στη θέση που είναι σήμερα ο αριθμός 54 της οδού Γκρέτσεσκαγια [28]. Μεταξύ των ενοριτών του ναού πολλοί ήταν οι επιφανείς δωρητές. Αυτοί ήταν έμποροι, επιχειρηματίες, παιδιά και εγγόνια ναυτικών που συμμετείχαν σε σπουδαίες ναυμαχίες στο Αιγαίο κατά των Τούρκων, όπως ο Ιωάννης Βαρβάκης. Ο Ιβάν Αντρέγιεβιτς Βαρβάκη αφιέρωσε πάνω από 1 εκατομύριο ρούβλια για την ανέγερση εκκλησιών, γεφυριών και καναλιών σε πόλεις της Ρωσίας. Οι Ιταλοί συνθέτες Ιωσήφ, Σέζαρ και Γκαετάνο Μόλλα δωρητές του νοσοκομείου του Ερυθρού Σταυρού της πόλης. Ο Επαμεινώντ Αλαφούζοβ, ο Αχιλλέας Αλφεράκη που βάφτισε εδώ το γιο του. Ο Αχιλλέας Αλφεράκη έγραψε περισσότερα από 100 ρομάντσα και 2 όπερες στην Αγία Πετρούπολη : «Η λουόμενη κόρη» και «Ο βασιλιάς του δάσους». Ο Μάρκ Σπυριντόνοβιτς Μαγουλά, ένας από τους πρώτους εμπόρους του Ταγκανρόγκ. Ο Δήμαρχος της πόλης Π.Φ. Ιορντάνοβ, που έκανε εδώ το γάμο του με τη Μαρία Αλεξάντροβνα Λάκιερ. Ο ιδιοκτήτης γραφείου εξαγωγών Δ.Α. Νεγκρεπόντε, ο ιδιοκτήτης κυλινδρόμυλου και φάμπρικας ζυμαρικών Α.Δ. Νομικός. Μέλη της δυναστείας Χανδρή, που κατείχαν το εμπόριο χειροτεχνίας. Ο Φ.Δ. Κοτοπούλη, βοηθός του διευθυντή της κοινοτικής τράπεζας και συγγραφέας. Μέλη της δυναστείας Σκαραμανγκά, οι οποίοι κατείχαν το εμπόριο δέρματος και κεραμιδιών και ήταν ιδιοκτήτες μεγάλου μεριδίου καλλιεργήσιμης γης στην γειτονική επαρχία Μπαχμούτ [29]. Τη σοβιετική περίοδο αφαιρέθηκαν από την εκκλησία 46 εικόνες με αργυρή επένδυση, 18 αργυρές λαμπάδες, 17 μπριλάντια, 1 σμαράγδι και 37 χρυσά αφιερώματα. Οι μπολσεβίκοι δεν γκρέμισαν αρχικά το ναό, επειδή θεώρησαν αυτόν ως αφιέρωμα ξένων. Όμως, αργότερα και συγκεκριμένα στις 16 Ιουνίου 1938, ήρθε η στιγμή της διάλυσής του [30].

Οι κάτοικοι του Ταγκανρόγκ ονόμαζαν την πόλη τους «Πρωτεύουσα του Νότου» της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Αυτό, γιατί ήταν ισχυρό λιμάνι στις ακτές της Αζοφικής θάλασσας με ζωννή εμπορική κίνηση και ανταλλαγές εμπορευμάτων πολλών ξένων κρατών. Το 1864, στο λιμάνι του Ταγκανρόγκ αγκυροβόλησαν συνολικά 807 πλοία. Από αυτά τα 245 ήταν ελληνικού νηολογίου, 164 αγγλικά, 55 γαλλικά, 28 ιταλικά, 25 τουρκικά, 22 των Μέκλενμπουργκ, 12 νορβηγικά, 2 βελγικά και 88 άλλων κρατών. Στο λιμάνι υπήρχαν προξενεία της Ελλάδας, της Μ. Βρετανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Αυστρίας, της Τουρκίας, της Ολλανδίας, της Σουηδίας, της Νορβηγίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Ήταν η εποχή που το λιμάνι του Ταγκανρόγκ

Ξεπερνούσε σε εμπορική κίνηση και αυτό ακόμη της Οδησού. Νωρίτερα, το 1806, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία στην πόλη ζούσαν πάνω από 7000 Έλληνες. Από αυτούς 1438 ήταν έμποροι, 191 μικροαστοί και κρατικοί υπάλληλοι και 234 άρχοντες. Οι «γιοι της Ελλάδας» έπαιξαν ενεργό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη, τα πολιτιστικά δρώμενα καθώς και στη διαμόρφωση της αρχιτεκτονικής όψης της πόλης. Από το δεύτερο όροφο του σπιτιού των Μοϊσέεβ όπου διέμενε η οικογένεια των Τσέχοβ ο μικρός Αντόν έβλεπε καθημερινά το αραξοβόλι των καραβιών [31]. Οι πλούσιοι Έλληνες έχτιζαν πολυτελείς βίλες και επαύλεις. Ιδιαίτερα ξεχώριζε για την αρχιτεκτονική του τελειότητα και τη μεγαλοπρέπειά του το παλάτι της οικογένειας Αλφεράκη : «χρυσοποικιλτη πλάση, λαμπρή αίθουσα με χορωδία για τους μουσικούς, επιβλητικά πολύφωτα στους τοίχους και μια αίθουσα γεμάτη κάδρα Ιταλών ζωγράφων [32]». Ασυνήθιστο για τη ρωσική επαρχία ήταν το θέατρο του Ταγκανρόγκ. Κάποιες περιόδους στο Ταγκανρόγκ περιόδευε ιταλική όπερα. Ιταλικό θέατρο. Σε μια σεζόν τραγουδούσαν 2 πριμαντόνες - Ζάγκερν και Μπελλάτι. Στον «Οθέλλο» έπαιζαν Σαλβίνι. Περιοδεύοντες θίασοι που άφησαν το όνομα και τη σφραγίδα τους στην πόλη ήταν ηχηρά ονόματα της εποχής : Νικόλο Οφισιόζο Σάρτι, Μπερτινι, Λούππι, Γκαετάνο Μόλλα [33]. Στις 23 Απριλίου 1904 στο Ταγκανρόγκ ο θίασος υπό τη διεύθυνση του Φ. Παφάντη ανέβασε στη σκάλα του θεάτρου το βαριετέ «Αρκούδα» του μεγάλου Ρώσου δραματουργού Α.Π. Τσέχοβ στην ελληνική γλώσσα [34]. Οι πιο γνωστοί και πλησιέστεροι φίλοι της οικογένειας Τσέχοβ, των οποίων τα παιδιά είχαν επικοινωνία με τον Αντόν, ήταν οι οικογένειες Ραφαέλο, Σκαραμανγκά, Χατζηχρήστου, Σμυρλή, Μαλαξιανού και Δρόση. Ο Αντόν έβλεπε στους δρόμους ελληνικές ταμπέλες, έψελνε με τον αδελφό του Νικολάι στο ναό των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, έπαιζε σε παιδικές παραστάσεις θεάτρου και έκανε ντουέτο στο βιολί στο σπίτι των Δρόση, πήγαινε σε κοντσέρτα στο σπίτι των Αλφεράκη κλπ. Ο πατέρας του Πάβελ Γιεγκόροβιτς ήθελε τα παιδιά του να μοιάσουν στους Έλληνες, να επισκεφτούν την Αθήνα και να κάνουν καριέρα στην Ελλάδα ως έμποροι. Γι αυτό έπρεπε να μάθουν την ελληνική γλώσσα. Τα έστειλε πρώτα στο ελληνικό σχολείο και όχι στο ρωσικό γυμνάσιο όπως συνηθιζόταν. Το σχολείο ήταν εξατάξιο και είχε 6 σειρές θρανίων, μια για κάθε τάξη. Στην αρχή κάθε σειράς καθόταν ένα κοριτσάκι έχοντας δίπλα του την ταμπελίτσα με το γράμμα της τάξης. Στα πίσω καθίσματα ο Αντόσα - χαϊδευτικό του Αντόν - γύρισε και κοίταξε ένα μεγαλόσωμο ζευγάρι συμμαθητών του με απελπισμένα πρόσωπα. Αντόσα, Νικολάι και Φιρκνούλ αλληλοκοιτάχτηκαν. Όλοι τότε γέλασαν. Αμέσως, χωρίς καν να το καταλάβει ο Αντόν δέχτηκε στην πλάτη του το χτύπημα της βέργας. Δίπλα του στεκόταν ο Έλληνας δάσκαλος Βουτσινάς. Η βέργα ήταν το βασικό μέσο σωφρονισμού και αυτός κατείχε πολύ καλά τη χρήση του. Αρχισε το μάθημα. Ο δάσκαλος γύριζε από θρανίο σε θρανίο, έλεγε μια λέξη μεγάλωφωνα και οι μαθητές επαναλάμβαναν ταυτόχρονα όλοι μαζί. Όσοι δεν κατανοούσαν την σημασία της δεχόταν τη βέργα στους ώμους και τα χέρια. Ο Αντόσα επέστρεψε στο

σπίτι κατσουφιασμένος. «Όχι, σε καμιά Αθήνα εγώ δεν πηγαίνω!» έλεγε [35]. Ήταν φανερό, ότι δεν μπορούσε να συνηθίσει το σύστημα εκμάθησης που επέβαλε ο δάσκαλός του και η φοίτησή του παρουσίαζε δυσκολίες. Έλληνες ήταν οι βαφτισιμοί του μεγάλου Ρώσου ποιητή. Για του λόγου το αληθές, ιδού ένα απόσπασμα από το βιβλίο του καθεδρικού ναού της Κοίμησης της Θεοτόκου – Ουσπένσκυ – στο Ταγκανρόγκ το 1860. «27 Ιανουαρίου στο Ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου βαφτίστηκε ο Αντόν Τσέχοβ. Αναδεκτοί ήταν ο έμπορος Σπυρίδων Τιτόβ από το Ταγκανρόγκ και η γυναίκα του εμπόρου Δημητρίου Κυρίλλοβ – Σοφιανόπουλο, Ελιζαβέτα Εφίμοβνα Σοφιανόπουλο [36]». Το 1782 πρώτος ιερέας της ελληνικής εκκλησίας αμέσως μετά την ίδρυσή της ήταν ο Νικήτας Αργυρός, πιθανόν από τη Σαντορίνη. Η εκκλησία βρισκόταν επί της οδού Γκρέτσεσκαγια αρ.54. Φεύγοντας από το Ταγκανρόγκ η αυτοκράτειρα Ελιζαβέτα Αλεξέγιεβνα αφιέρωσε στην εκκλησία χρήματα και εκκλησιαστικά σκεύη. Το 1830 πέτρινη κατασκευή αντικατέστησε την ξύλινη. Στην περίοδο του Κριμαϊκού πολέμου έξω από την εκκλησία στρατοπέδευσε μια αγγλική ύλη ιππικού. Ο νεαρός Αντόν έπελνε εδώ μαζί με τον αδελφό του, όπως προαναφέραμε. Εδώ άκουσε για πρώτη φορά για την ιστορία της μεγάλης αυτοκρατορικής οικογένειας των Κομνηνών. Σπουδαίο αξιοθέατο της πόλης ήταν και το ελληνικό μοναστήρι αφιερωμένο στον τσάρο Αλέξανδρο Α΄. Υπάρχουν μαρτυρίες των παλαιότερων που λένε : «Το μοναστήρι ήταν όμορφο. Οι τοίχοι ήταν προστατευτικά καλυμμένοι. Από κάτω ογκώδεις και τελείωναν ψηλότερα με ελαφρείς πυργίσκους. Τις νύχτες με φεγγάρι φαίνονταν σαν να περιστρέφονται...» Χτίστηκε με δωρεά του Ιβάν Αντρέγιεβιτς Βαρβάκη και λειτουργούσε με βάση το τυπικό των μοναστηριών της Ιερουσαλήμ. Γι αυτό η οδός που βρισκόταν αρχικά ονομάστηκε Μοναστήρσκυ, μετέπειτα Ιερουσαλήμσκυ και σήμερα Αλεξαντρόβσκαγια [37]. Οι τοίχοι ήταν αγιογραφημένοι με βυζαντινή αγιογραφία. Ο νεαρός Αντόν πήγαινε εκεί κάθε χρόνο στις 19 Νοεμβρίου – ημέρα του θανάτου του τσάρου Αλεξάνδρου στο ετήσιο μνημόσυνο. Μαζί μ' αυτόν και όλοι οι μαθητές του γυμνασίου της οδού Αλεξαντρόβσκαγια. Ο Αντόν, επίσης, παρακολουθούσε μαθήματα κατήχησης στο ναό του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, όπου ήταν επίτροπος ο θείος του Μητροφάν Γιεγκόροβιτς. Η θεία του και σύζυγος του Μητροφάν ήταν κόρη του Έλληνα εμπόρου Καμπούρη [38]. Αυτός ο οποίος πρώτος έκανε την πρόταση για να στηθεί το άγαλμα του Μεγάλου Πέτρου στο Ταγκανρόγκ ήταν ο δήμαρχος της πόλης Αχιλλέας Νικολάγιεβιτς Αλφεράκη. Αυτό έγινε πράξη με αφορμή τα 200 χρόνια από την ίδρυση της πόλης το 1698. Το 1893 άρχισε η μελέτη για την κατασκευή του. Ο επόμενος δήμαρχος, επίσης ελληνικής καταγωγής, Πάβελ Φιόντοροβιτς Ιορντάνοβ (1857-1920) ήταν αυτός που υλοποίησε το σχέδιο και το επιβλητικό άγαλμα στήθηκε στην πόλη το 1898. Το πρώτο φωτο - ατελιέ του Ταγκανρόγκ άνοιξε ο Συμεών Ισάκοβιτς στο σπίτι του Έλληνα Νικόλαου Ψάλτη στην οδό Πετρόβσκαγια αρ.82. Στη θέση του μοντάζ φωτογραφίας εργάστηκε ο γνωστός ζωγράφος ελληνικής καταγωγής Αρχίπ Κουίντζη. Από τις πρώτες πολυκλινικές της πόλης βρισκόταν στην οδό Γκρέτσεσκαγια 104. Εκεί, στο δεύτερο ήμισυ του 19^{ου} αι. υπήρχε το αρχοντικό του

μεγάλου Έλληνα εμπόρου Αλεξόπουλο. Το 1880 σε αυτό το κτίριο εγκαταστάθηκε ένα πρόχειρο νοσοκομείο για τις ανάγκες της 5ης εφεδρικής ταξιαρχίας πυροβολικού. Στις αρχές του 20ού αι. στη θέση μιας παλιάς αποθήκης, εντός του περιβόλου του κτιρίου, χτίστηκε διώροφη κεραμοκατασκευή με μεγάλα μπαλκόνια στην πρόσοψη η οποία ανοικοδομήθηκε πάλι μετά το 2ο παγκόσμιο πόλεμο. Το 1902 το κτίριο αποκτήθηκε από τον Επαμεινώντα Νικολάγιεβιτς Αλαφούζοβ και αφιερώθηκε από αυτόν στην Κοινότητα του Ερυθρού Σταυρού Ταγκανρόγκ. Από το 1915 και μετά εκεί βρισκόταν μόνιμα πολυκλινική όλων των ειδικοτήτων θεραπευτικής και χειρουργικής ιατρικής. Σήμερα, το Ταγκανρόγκ ανήκει στο κρατίδιο του Ροστόβ στο έδαφος της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Έχει έκταση 80 τ.χλμ και πληθυσμό περίπου 250 χιλιάδες κατοίκους.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ – NOTES

1. Мячина М. Таганрогское поселение Кремны на Меотийском озере // Энциклопедия Таганрога. – Таганрог: Антон, 1998. – с.13–16.
2. Суханов А. Пушкинская набережная – пропуск во всемирную историю // Таганрогская правда. – 1998. – 12 авг. – с.2.
3. Панченко Т. 27 веков назад // Таганрогская правда. – 1978. – 11 октября. – с.4.
4. История Екатерины Второй. Сочинение А. Брикнера. С/Петербургъ , типография А.С. Суворина, Эртелевъ пер., д. 11/2, 1885 г.
5. Филевский П. Переселение греков в Таганрог и условия жизни первых обитателей // История города Таганрога. – Таганрог: Сфинкс, 1996. – с. 91–122.
6. Гусева А. Греческое благотворительное общество // Энциклопедия Таганрога. – Таганрог: Антон, 1998. – с.237.
7. Гаврюшкин О.П. «Гуляет старый Таганрог» (исторический очерк), Таганрог. Издательство Международного института китайской медицины, 1997 г.
8. Филевский П. История города Таганрога. – Таганрог: Сфинкс, 1996. – с.1–12.
9. Гаврюшкин О. Греческая церковь. – Греческий монастырь // Гаврюшкин О. Отблески золотых куполов. – Таганрог, 1999. – с.36–46, 130–144.
10. Потемкин Г. А. Из приказа от 23 августа 1779 г. // Филевский П. История города Таганрога. – Таганрог, 1996. – с.98.
11. о.п. Гаврюшкин О. с.130–144
12. Светлов В. Я. Греки Таганрога // Светлов В. Я. Город Таганрог. – Ростов–н/Д.: Кн. изд-во, 1990. – с.26–37.
13. Киричек М. Его называли “Варвакис” // Грани месяца. – 2000. – N 2. – с.26–27.
14. Веташкова А. Род Депальдо судьбой не избалован // Таганрогский курьер. – 1997. – Вып. 53. – с.4.
15. Григорьева Н. Таганрогские греки или греческие таганрожцы? // Таганрогская правда. – 1999. – 6 нояб. – с.6.
16. Киричек М. “Эллин из Таганрога” // Грани месяца. – 1999. – N 4. – с.31.
17. Назаренко И., Киричек М. Авьерино, род // Энциклопедия Таганрога. – Таганрог: Антон, 1998. – с.153.

18. Ревенко Л. Алфераки Ахиллес Дмитриевич. – Алфераки Ахиллес Николаевич. – Алфераки Дмитрий Ильич. – Алфераки Сергей Николаевич // Энциклопедия Таганрога. – Таганрог: Антон, 1998. – с.165–166.
19. Назаренко И. Синоди–Попов Дмитрий Минаевич // Энциклопедия Таганрога. – Таганрог: Антон, 1998. – с.442.
20. Кукушин В., Бойко З. Музыкальная культура города Таганрога. – Ростов–н/Д., ГинГо, 1999. – с.52–54.
21. Цымбал А. “Вполне интересные и полезные для города граждане” // Греки в истории Таганрога: Альманах. Вып. 1. – Таганрог, 2000. – с.28–29.
22. Званцев С. Городской голова: Рассказ // Званцев С. Миллионное наследство: Рассказы о Таганроге. – Ростов–н/Д.: Кн. изд–во, 1965. – с.256–270.
23. Киричек М. Комнено–Варваца, род. – Комнено–Варваца Владимир Николаевич. – Комнено–Варваца Козьма Николаевич. – Комнено–Варваца Марк Николаевич // Энциклопедия Таганрога. – Таганрог: Антон, 1998. – с.303–304.
24. Андрееенко С.А. – Познавательное путешествие по легендам и былям старого города Таганрог – 2004 г.
25. Михайлова Н. Грек с острова Псара // Греки в истории Таганрога : Альманах. Вып. 1. – Таганрог, 2000. – с.21–25.
26. Чеховские места в Таганроге – Путеводитель – Таганрог 2004 г.
27. Киричек М. Связь времен // Греки в истории Таганрога: Альманах. Вып. 1. – Таганрог, 2000. – с.30–32.
28. Киричек М. Судьба греческой церкви // Таганрогская правда. – 1994. – 16 апр. – с.3.
29. Филевский П. Церковь Святых Царей Константина и Елены. – Греческий Святой Троицы Монастырь // Филевский П. История города Таганрога. Таганрог : Сфинкс, 1996. – с.256–258, 273–277.
30. Цымбал А. Греки Таганрога // Энциклопедия Таганрога. – Таганрог : Антон, 1998. – с.81–85.
31. Митрофанов Н. Книга о Чехове – Дальний Восток № 2 – 1960 г.
32. о.п. Михайлова Н. Грек с острова Псара, с.21–25.
33. Кукушин В., Бойко З. Музыкальная культура города Таганрога. – Ростов–н/Д.: Кн. изд–во, 1999. – с.63–64.
34. Михайлова Н. Греки в истории Таганрога // Греки в истории Таганрога: Альманах. Вып. 1. – Таганрог, 2000. – с.2–13.
35. Чехов А. П. – Повести и рассказы / Москва 1978 г.
36. Громов М. П. – Чехов – Москва , 1993 г.
37. Киричек М. Варвациевский монастырь // Грани месяца. – 1999. – N 8. – с.30.
38. Киричек М. Имя, достойное памяти // Грани месяца. – 2000. – N 3. – с.31.